

ФІЛОСОФСЬКИЙ СМИСЛ ІДЕЇ СВОБОДИ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ

(Прудка Т. В., аспірант кафедри філософії Донбаського державного педагогічного університету, м. Слов'янськ Донецької обл., Україна)

Концепт свободи в ході історії трактувався неоднозначно. Кожна епоха, кожне покоління визначали його згідно зі своїм баченням.

В античній філософії свобода розглядається через взаємозв'язок з долею. Вона трактується як колективне право здійснювати суверенітет громади, як право членів громади бути керованими в їх власних інтересах. Аристотель писав: «Вільною називаємо ту людину, яка живе заради себе, а не для іншого» [3, с. 29]. Тобто в античності свобода сприймалася як зовнішня.

У середньовіччі стало зрозуміло, що проблема свободи волі та приречення ірраціональна і практично нерозв'язна, в першу чергу для богослов'я. Середньовічна людина стала акцентувати увагу на своїй індивідуальності, але вона більше носить характер взаємозв'язку з Богом. Християнство передбачає любов людини до Бога і ближнього, і тільки від особистого вибору людини залежить, яка доля чекає на неї у майбутньому.

Метафізична любов до Бога передбачає певну відповідальність людини перед Богом і людьми, усвідомлений вибір між добром і злом, порятунком або погибеллю. Кожна особистість вільна в цьому виборі. Серед середньовічних філософів відомі Фома Аквінський і Блаженний Августин. У своїй «Сповіді» Августин Аврелій пише про Бога: «Ти розв'язав мене і звільнив» [1, с. 265]. Поза Богом для нього свободи немає, оскільки Бог – першопричина і основа всього.

В епоху Відродження проблема свободи пов'язується з обґрунтуванням нашого земного призначення. Необхідними складовими свободи є гідність людини та її самоствердження. Особливе значення мала вільна творчість, в якій кожен міг висловити свою індивідуальність, заявити про свою неповторність і значущість.

З часу Просвітництва виникає панування всемогутньої природної причинності та закономірності. Бенедикт Спіноза запропонував трактування свободи, що ґрунтується на визнанні сили людського розуму і пізнання. У світі загальної потреби людина, тим не менш, може збільшити межі своєї свободи, бо вона є результатом пізнання необхідності.

Кант визначав свободу як незалежність від емпіричних умов, в цьому він бачив її негативний аспект, і як здатність приймати рішення на власний вибір – це він вважав позитивним аспектом.

Екзистенціалісти ставили свободу понад усе, вона необхідна для життя так само, як і повітря. Без свободи життя знецінюється, позбавляється своєї основи, внаслідок чого виникає страх, почуття відчуженості від світу, ворожості навколишнього середовища. Ясперс вважав, що вільне буття означає можливість здійснювати добру або злу волю. Добра воля володіє достовірністю безумовного, божественного.

Святі отці Церкви вважали, що справжня свобода можлива тільки в духовному єднанні з Богом. Святитель Ігнатій Брянчанинов писав: «Свобода твоя повинна бути для тебе засобом працювати Господу» [2, с. 529]. Старець Микола Гур'янов підкреслював, що людина живе для того, щоб розмовляти з Богом, оскільки вона є Його творінням.

У нинішню епоху постмодернізму свобода розглядається в найбільш широкому діапазоні. Однак більшість концепцій все ж таки пов'язує свободу з відповідальністю, заперечуючи свавілля. Таким чином, у наш час свобода перш за все пов'язана з гуманізмом.

Історико-філософський аналіз феномена свободи від античності до нашого часу підтверджує її метафізичний характер і суперечливість.

Література

1. Августин Аврелий. Исповедь. – Краматорск: Тираж-51, 2013. – 400 с.
2. Святитель Игнатий (Брянчанинов Д. А.). Собр. Соч. в 7 т. / Свят. Игнатий Брянчанинов, епископ Кавказский и Черноморский. – Краматорск: Тираж-51, 2009. Т. 7: Письма. – 736 с.
3. Чанышев А. Н. Аристотель. / А. Н. Чанышев. – М.: Мысль, 1987 – 222 с.